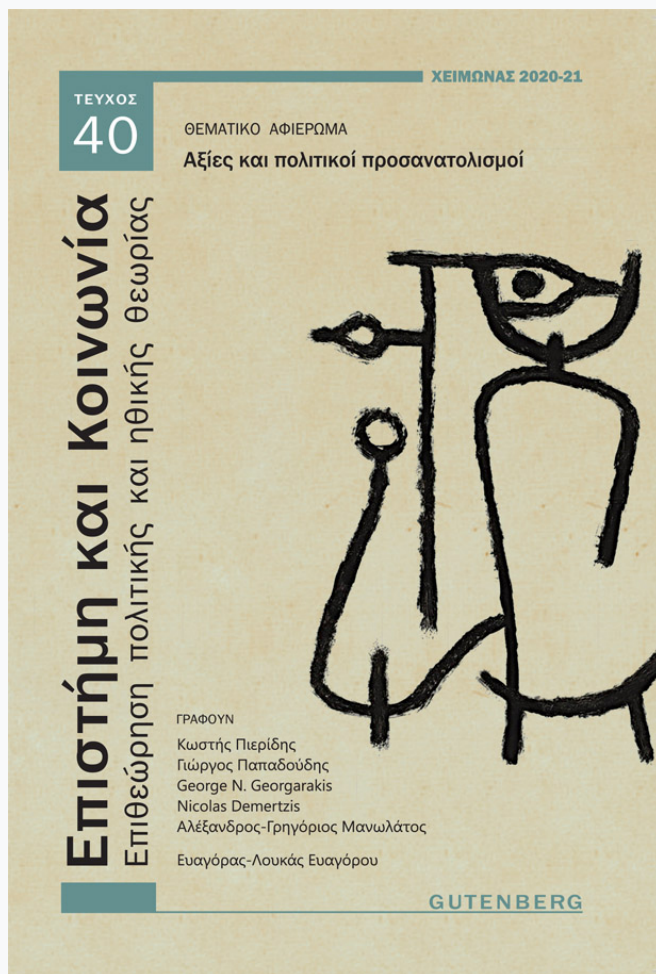

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 40 (2021)

Αξίες και Πολιτικοί Προσανατολισμοί

Μια μεθοδολογική προσέγγιση εναλλακτικών πολιτισμικών χαρτών με βάση τις αξίες

Γιώργος Παπαδούδης

doi: [10.12681/sas.25157](https://doi.org/10.12681/sas.25157)

Copyright © 2021, Γιώργος Παπαδούδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδούδης Γ. (2021). Μια μεθοδολογική προσέγγιση εναλλακτικών πολιτισμικών χαρτών με βάση τις αξίες. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 40, 54–83. <https://doi.org/10.12681/sas.25157>

Γιώργος Παπαδούδης*

ΜΙΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ
ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΑΞΙΕΣ

Η διερεύνηση επικεντρώνεται στη μεθοδολογία κατασκευής εναλλακτικών πολιτισμικών χαρτών με βάση ατομικές αξιακές συντεταγμένες στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τον κόσμο, αλλά και αντίστροφα. Ο παγκόσμιος πολιτισμικός χάρτης των Inglehart & Welzel, όπως και ο νέος πολιτισμικός χάρτης του κόσμου του Welzel, χρησιμοποιούνται ως μεθοδολογικά παραδείγματα, τα οποία αποτυπώνουν αξιακές τιμές σε δύο διαστάσεις για κάθε κοινωνία που διερευνάται από την Παγκόσμια Έρευνα Αξιών [WVS] και τη Μελέτη για τις Ευρωπαϊκές Αξίες [EVS]. Η ανάλυση διεξάγεται κατά κανόνα με την προτεινόμενη από τη WVS μεθοδολογία ακολουθώντας την αυστηρά αλλά και σε έναν βαθμό πειραματικά. Τα δεδομένα για τις αξίες μετασχηματίζονται σε συντεταγμένες διδιάστατων χαρτών (παραδοσιακές αξίες έναντι ορθολογικών αξιών και αξίες επιβίωσης έναντι αξιών αυτοέκφρασης & ιερές αξίες έναντι κοσμικών αξιών και αξίες υπακοής έναντι αξιών χειραφέτησης) με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται υψηλή συγκρισιμότητα στον χώρο και τον χρόνο. Κεντρικό ζήτημα για τη διερεύνηση αποτελούν οι μέθοδοι και οι τεχνικές που συντηρούν, μειώνουν ή ενισχύουν αυτή ακριβώς τη συγκρισιμότητα.

---

* Ερευνητής Γ' Βαθμίδας, Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών <gpapadoudis@ekke.gr>

Μια σύντομη εισαγωγή

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ του άρθρου επικεντρώνεται στη μεθοδολογία και τις τεχνικές κατασκευής εναλλακτικών πολιτισμικών χαρτών με βάση αξιακές προσεγγίσεις στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τον κόσμο. Πιο συγκεκριμένα, διερευνώνται σωστές και λάθος, εκτός και εντός εισαγωγικών, διαδρομές ανάλυσης από το γενικό (macro) επίπεδο στο ειδικό (micro) αναφορικά με τις πολιτισμικές συντεταγμένες χωρών και ατόμων, όπως εκείνες προκύπτουν από τα διαθέσιμα δεδομένα της Παγκόσμιας Έρευνας Αξιών [World Values Survey] και της Μελέτης για τις Ευρωπαϊκές Αξίες [European Values Study]. Το ζήτημα που μας απασχολεί δεν είναι οι αξίες καθαυτές αλλά οι μέθοδοι με τις οποίες αναλύονται. Αυτό δεν σημαίνει πως παραγνωρίζεται η ξεχωριστή σημασία τους που πηγάζει, άλλωστε, από το γεγονός πως οι αξίες αποτελούν βασικούς δείκτες κοινωνικοπολιτικών προσανατολισμών και κινητοποιήσεων για τα άτομα (Capelos, Katsanidou, & Demertzis 2017). Σημαίνει μονάχα πως στα όρια αυτής της διερεύνησης δεν αναπτύσσεται και μια θεωρία για τις αξίες, εξελίσσεται, όμως, μια —έστω λιγότερο φιλόδοξη— συζήτηση για τη μέτρησή τους, τις προκαθορισμένες διαδρομές των μεθόδων και τις εναλλακτικές τους.

Αφορμή για τη διερεύνηση στάθηκαν δύο παράλληλες συζητήσεις: μία στο πλαίσιο της ομάδας έργου για τη WVS στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών και μία στο πλαίσιο της ομάδας μεθοδολογίας της WVS από πανεπιστήμια της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Κοινή συνισταμένη των συζητήσεων, έστω από διαφορετική σκοπιά, στάθηκε το ζήτημα της χρήσης των μικροδεδομένων. Το αν τα δεδομένα μιλούν ή όχι από μόνα τους αποτελεί διαρκή συζήτηση στον κόσμο της έρευνας και για δεκαετίες κάθε ερευνητικό παράδειγμα και προσέγγιση φέρουν ένα διαφορετικό εύρος ερμηνείας (Blau 1963, Heckman 2001). Στην περίπτωσή μας, πάντως, τα δεδομένα παραμένουν σιωπηλά, τακτοποιημένα σε στήλες και γραμμές, ικανά να στηρίξουν πολ-

λαπλές διερευνήσεις. Για τις ανάγκες αυτής της εργασίας το ζητούμενο δεν είναι παρά οι μεθοδολογικές αφετηρίες, οι τεχνικές και τα ευρήματα της ανάλυσής τους.

Η έρευνα, το δείγμα και τα δεδομένα

Η Παγκόσμια Έρευνα Αξιών είναι μια (α) διαχρονική, (β) διεθνής και (γ) διατομεακή έρευνα. Διεξάγεται από το 1981 ανά 4-5 έτη. Η τρέχουσα ερευνητική προσπάθεια (7η συλλογή δεδομένων) ξεκίνησε το 2016 και θα ολοκληρωθεί το 2021. Στο 7ο κύμα αναμένεται να συμμετέχουν περίπου 80 χώρες. Η Ελλάδα μετέχει για πρώτη φορά με την έρευνα πεδίου να έχει διεξαχθεί ήδη το 2017.¹ Τα διεθνή και αμέσως συγκρίσιμα δεδομένα του 7ου κύματος της έρευνας για 48 χώρες είναι ήδη διαθέσιμα και για ακόμη περίπου 30 χώρες συνεχίζεται η επεξεργασία και ο καθαρισμός των δεδομένων. Για την ανάλυση που ακολουθεί έχει χρησιμοποιηθεί μια βάση δεδομένων 58 χωρών ως προϊόν συνεργασίας ανάμεσα στις ομάδες εργασίας που διεξάγουν την έρευνα σε κάθε χώρα.² Σε κάθε περίπτωση, η βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Έρευνας Αξιών είναι ένα έργο που εξελίσσεται αλλά και εμπλουτίζεται περαιτέρω από την παράλ-

1. Η μέση διάρκεια της συνέντευξης στην Ελλάδα προσέγγισε τη μία ώρα και συμπληρώθηκαν 1.200 έντυπα ερωτηματολόγια με προσωπικές συνεντεύξεις (PAPI). Η έρευνα πεδίου συντονίστηκε από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, χρηματοδοτήθηκε από τη διαNEOσισ και υλοποιήθηκε από τη Metron Analysis.

2. Η διαθέσιμη βάση δεδομένων περιλαμβάνει χώρες από κάθε ήπειρο, σε αλφαβητική σειρά: Αζερμπαϊτζάν, Αίγυπτος, Αλβανία, Ανδόρα, Αργεντινή, Αρμενία, Αυστραλία, Αυστρία, Βολιβία, Βουλγαρία, Βραζιλία, Γαλλία, Γερμανία, Γεωργία, Δανία, Ελβετία, Ελλάδα, Εσθονία, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Ηνωμένο Βασίλειο, Ινδονησία, Ιορδανία, Ιράκ, Ισημερινός, Ισλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Καζακστάν, Κίνα, Κολομβία, Κροατία, Λευκορωσία, Λίβανος, Λιθουανία, Μαλαισία, Μεξικό, Μπανγκλαντές, Νιγηρία, Νορβηγία, Νότια Κορέα, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πακιστάν, Περού, Πολωνία, Πουέρτο Ρίκο, Ρουμανία, Ρωσία, Σερβία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Ταϊλάνδη, Τσεχική Δημοκρατία, Τυνησία, Φινλανδία, Χιλή, Χονγκ Κονγκ.

ληγη διενέργεια της Μελέτης για τις Ευρωπαϊκές Αξίες. Η συλλογή δεδομένων για τις αξίες λαμβάνει χώρα διαμέσου ενός δομημένου κοινού ερωτηματολογίου 307 ερωτήσεων που επιμερίζεται σε 15 θεματικές ενότητες: Κοινωνικές αξίες, στάσεις και στερεότυπα, Κοινωνική ευημερία, Κοινωνικό κεφάλαιο, εμπιστοσύνη και συμμετοχή σε οργανώσεις, Οικονομικές αξίες, Διαφθορά, Μετανάστευση, Ασφάλεια, Μετα-υλιστικός δείκτης, Επιστήμη και τεχνολογία, Θρησκευτικές αξίες, Ηθικές αξίες και νόρμες (κανόνες), Πολιτικό ενδιαφέρον και πολιτική συμμετοχή, Πολιτική κουλτούρα και πολιτικά καθεστώτα, Δημογραφικά στοιχεία, Επιλεγμένες ερωτήσεις ανά χώρα. Οι ερωτήσεις/μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην ανάλυσή μας είναι συγκρίσιμες μεταξύ των WVS και EVS αλλά και συγκρίσιμες ανάμεσα σε διαφορετικά ερευνητικά κύματα.

Το δείγμα νοικοκυριών και ατόμων επιλέχθηκε με πολυσταδιακή δειγματοληψία σε αναλογία με τον πληθυσμό κάθε χώρας και αντιπροσωπεύθηκαν με τυχαίο τρόπο άνδρες και γυναίκες ηλικίας 18+ ετών ανά αστικότητα. Στη συζήτηση που ακολουθεί χρησιμοποιείται πλήθος μεταβλητών από το κοινό ερωτηματολόγιο με το οποίο απευθύνονται 290 ερωτήσεις σε άτομα κάθε χώρας. Ακριβέστερα, η ανάλυση εστιάζει σε ποσοτικούς δείκτες, οι οποίοι εξάγονται από 50 περίπου ερωτήσεις, σχεδιασμένους να αναπαριστούν πολιτισμικές συντεταγμένες (x για τον οριζόντιο άξονα, y για τον κάθετο άξονα) για κάθε άτομο που μετέχει στην έρευνα συμπεριλαμβάνοντας σταθμίσεις ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του ατόμου. Η παραγοντική ανάλυση [factor analysis] και οι μηχανισμοί συνάθροισης [scoring mechanisms] αποτελούν τα βασικά εργαλεία για την παραπάνω προσέγγιση. Το συνολικό δείγμα που μας απασχολεί ξεπερνά παγκοσμίως τα 105.000 άτομα, ενώ για την εστίαση στην Ευρώπη το δείγμα είναι ένα υποσύνολο περίπου 45.000 ατόμων με τα 1.200 από εκείνα να αφορούν την έρευνα στην Ελλάδα. Για τη συνέχεια θα εστιάσουμε σε μεθόδους (ιδιαίτερα ανοικτές) και τεχνικές (αρκετά κλειστές) της ποσοτικής διερεύνησης των αξιών στο σύνολό τους. Παραδείγματα της ανάλυσης σε πρώιμο στάδιο έχουν ήδη παρουσιασθεί κατά το προηγούμενο διάστη-

μα.³ Τα δεδομένα όπως και τα εργαλεία ποσοτικής ανάλυσης είναι διαθέσιμα και ελεύθερα διαδικτυακά στην ηλεκτρονική διεύθυνση της Παγκόσμιας Έρευνας Αξιών.

Όπως συμβαίνει στις περισσότερες έρευνες μεγάλης κλίμακας διεθνώς (SHARE, ESS, SILC, LFS), ένα κοινό ανάμεσα στις χώρες ερωτηματολόγιο παράγει κοινές μεταβλητές συγκρίσιμες για κάθε χώρα με τρόπο τέτοιο ώστε οι δυνητικές μεθοδολογικές συνθέσεις να ξεπερνούν σε πλήθος ακόμη και αυτές τις εκατοντάδες μεταβλητές. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν συμβαίνει πάντοτε με την προτεινόμενη από την WVS μεθοδολογία. Για το αντικείμενο της εργασίας μας, που δεν είναι άλλο από την αξιακή-πολιτισμική χαρτογράφηση χωρών και ατόμων σε δύο διαστάσεις, η μεθοδολογία της WVS παράγει συγκεκριμένα αποτελέσματα με συγκεκριμένο τρόπο που εξασφαλίζει απόλυτη συγκρισιμότητα στον χώρο και τον χρόνο, όπου δραστηριοποιείται. Στον αντίποδα, δίχως τη μεθοδολογία που η WVS προτείνει για το θέμα, η οποία δεν είναι άλλη από εκείνη του Πολιτισμικού Χάρτη των Inglehart & Welzel (2005), το ποσοτικό αποτέλεσμα όπως, βεβαίως, και εκείνο της αναπαράστασής του είναι σχεδόν ανέφικτο να αναπαραχθεί. Τουλάχιστον, αυτή είναι η πηγή για το κεντρικό ερώτημα και το κίνητρο αυτής της διερεύνησης.

Το ερώτημα της μεθόδου

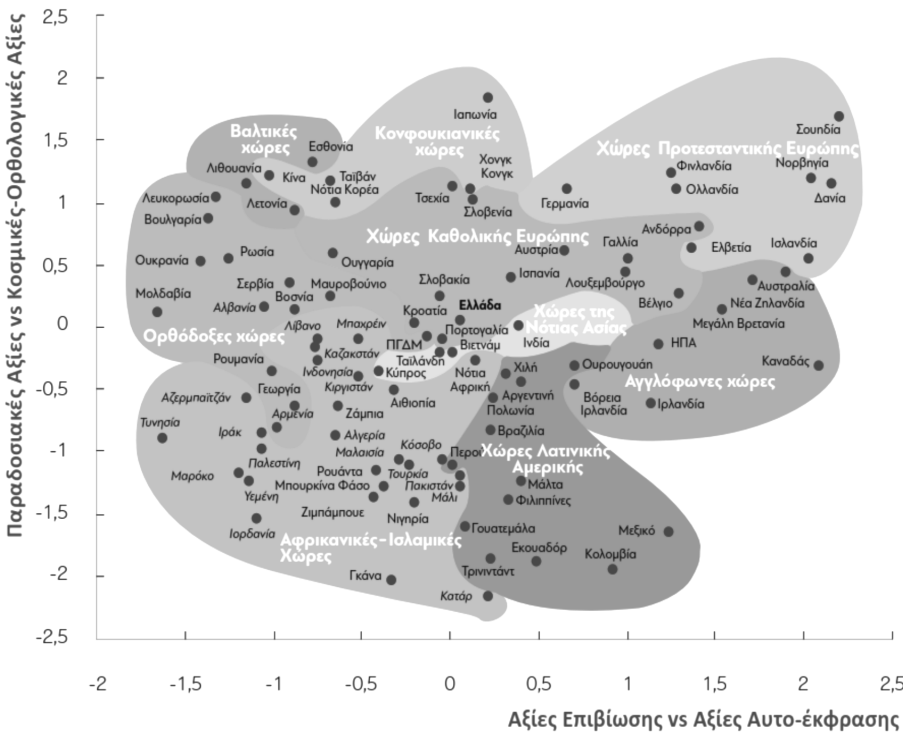
Ο παγκόσμιος πολιτισμικός χάρτης αποτελεί μια αναπαράσταση σε δύο διαστάσεις. Αυτές οι διαστάσεις αποτυπώνουν συντεταγμένες σε δύο άξονες (καθέτως και οριζοντίως αντίστοιχα): παραδοσιακών αξιών έναντι κοσμικών-ορθολογικών αξιών και αξιών επιβίωσης έναντι αξιών αυτοέκφρασης [traditional vs secular-rational values και survival vs self-expression

---

3. Συνάντηση Εργασίας Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών & ΔιαΝΕΟσις σχετικά με τα πρώτα ευρήματα από την Παγκόσμια Έρευνα Αξιών (Αθήνα: Δεκέμβριος, 2018) & 7ο Τακτικό Συνέδριο Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας (Αθήνα: Σεπτέμβριος, 2020).

values].⁴ Στο Γράφημα 1 αναπαρίστανται σαν γεωγραφικά στίγματα όλες οι χώρες που μετείχαν, κατά τα πλέον πρόσφατα για την κάθε χώρα ερευνητικά κύματα, στις έρευνες WVS και EVS. Χρονικά ο πολιτισμικός χάρτης αναφέρεται κατά κύριο λόγο στο διάστημα μετά το 2017 έως και το 2020. Οι διαστάσεις του πρωτότυπου αυτού χάρτη είναι προκαθορισμένες και βασίζονται σε μια πολύ αυστηρή μεθοδολογία.

Γράφημα 1. Ο παγκόσμιος πολιτισμικός χάρτης της Παγκόσμιας Έρευνας Αξιών, 2020

Πηγή: Inglehart, Haerpfer, Moreno, Welzel, Kizilova, Diez-Medrano, Lagos, Norris, Ponarin, Puranen et al. 2020, EVS 2011 & 2020.

4. Οι αξίες επιβίωσης [survival values] θα μπορούσαν εναλλακτικά, και ίσως πιο σωστά, να αποδοθούν στα ελληνικά και με την έννοια των βιοσυντηρητικών αξιών.

Είτε σαν στιγμή είτε σαν διαχρονική εξέλιξη, αν κάποια/ος παρακολουθήσει αντίστοιχες αναπαραστάσεις για το 1998, το 2008 ή το 2014, η κίνηση από κάτω προς τα πάνω στον κάθετο άξονα αφορά τη μετατόπιση από παραδοσιακές αξίες σε κοσμικές-ορθολογικές αξίες, ενώ η κίνηση από αριστερά προς τα δεξιά αφορά τη μετατόπιση από αξίες επιβίωσης σε αξίες αυτοέκφρασης. Η ποσοτική αποτύπωση είναι ως εκ τούτου ιδιαίτερα απλή, καθώς εξασφαλίζει άμεσες συγκρίσεις ανάμεσα σε χώρες ή/και ομάδες χωρών. Με μια ματιά μπορεί κανείς να δει ποιος είναι κάτω και ποιος είναι πάνω, ποια είναι πιο αριστερά και ποιος είναι πιο δεξιά αλλά και τι απόσταση χωρίζει τις χώρες ή ακόμη και τι απόσταση διάνυσε μια χώρα στο πέρασμα του χρόνου. Πέρα από τις ομαδοποιήσεις που παρουσιάζονται στο γράφημα και αναλύονται διεξοδικά στη διεθνή βιβλιογραφία, αξίζει να σταθεί κανείς, για μια στιγμή, στη θέση της Ελλάδας: στο κέντρο του χάρτη. Μια θέση που, βεβαίως, δεν τη φέρνει στο κέντρο του κόσμου αλλά τη δείχνει να γειτνιάζει αξιακά με την Πορτογαλία, την Ταϊλάνδη και το Βιετνάμ. Χώρες, δηλαδή, που λαμβάνοντας συντεταγμένες κοντά στο (0, 0) φέρονται να ισορροπούν ταυτόχρονα και στους δύο άξονες. Τόσο μακριά από τη Σουηδία όσο και από την Ιορδανία αλλά και τόσο μακριά από το Μεξικό όσο και από τη Λευκορωσία. Όμως, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η διερεύνηση δεν αφορά τόσο το τελικό προϊόν της ποσοτικής ανάλυσης όσο τους τρόπους που εκείνο εκτιμάται.

Οι ποσοτικές εκτιμήσεις προσεγγίζονται διαμέσου μιας παραγοντικής ανάλυσης σε 14 ερωτήσεις/μεταβλητές. Το προκαθορισμένο ζητούμενο σύμφωνα με τη μεθοδολογία είναι η αντιστοίχιση των μεταβλητών σε δύο παράγοντες: παραδοσιακές-ορθολογικές αξίες αφενός και αξίες επιβίωσης-αυτοέκφρασης αφετέρου.⁵ Οι παράγοντες αυτοί τροφοδοτούνται από δε-

5. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή της παραγοντικής ανάλυσης βλ. Inglehart & Welzel, 2005, σελ. 50· online οδηγίες για την κατασκευή των δύο μεταβλητών [factor scores] είναι διαθέσιμες στο: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSCContents.jsp?CMSID=tradrat>

δομένα που σχετίζονται με ερωτήσεις σχετικά με την εξουσία, την ευτυχία, την εμπιστοσύνη, τον θεό, την ομοφυλοφιλία, την έκτρωση, την υπογραφή γραπτής διαμαρτυρίας, την εθνική υπερηφάνεια αλλά και δευτερογενείς δείκτες όπως εκείνος του μεταυλισμού, που αφορά τις κοινωνικές επιδιώξεις, και της αυτονομίας, δηλαδή σημαντικές αξίες για το παιδί όπως η ανεξαρτησία και η αποφασιστικότητα, η επιμονή, η θρησκευτική πίστη και η υπακοή. Στο τέλος, η ανάλυση με αυτά τα δεδομένα και αυτά τα εργαλεία θα προσεγγίσει δύο τιμές για κάθε χώρα. Ακριβέστερα, θα εκτιμήσει 2 τιμές για κάθε άτομο (σε κάθε χώρα) που απάντησε ολοκληρωμένα κάθε ερώτηση που περιλαμβάνεται στη συγκεκριμένη ανάλυση. Όπως φαίνεται, τα περιθώρια λάθους είναι εξαιρετικά μικρά, αν όχι αδύνατο να υπάρξουν.

Και όμως, η κριτική που είναι δυνατό να δεχθεί —και δέχεται— η κατασκευή του πολιτισμικού χάρτη των Inglehart & Welzel (2005) δεν είναι ανίσχυρη ή αστήρικτη. Πέρα από προφανή λάθη του χάρτη, όπως η ομαδοποίηση της Ελλάδας στις χώρες της καθολικής Ευρώπης ή της Κύπρου στις χώρες της Νότιας Ασίας, τα οποία, όμως, πρόκειται περισσότερο για παροράματα που διορθώνονται με επανασχεδιασμό ή επαναδιατυπώσεις καθώς εισρέουν νέα στοιχεία στη συνολική βάση δεδομένων, υφίστανται και άλλα ζητήματα, ίσως, περισσότερο σημαντικά. Συχνό ζήτημα στη διεθνή βιβλιογραφία αποτελεί η κριτική περί της μοναδικότητας του παγκόσμιου πολιτισμικού χάρτη. Η, επίσης, προφανής απάντηση αφορά τη συγκεκριμένη ανάλυση. Η πρόταση των Inglehart & Welzel δεν είναι η μοναδική στη διεθνή βιβλιογραφία για το εν λόγω ζήτημα αλλά και δεν αναφέρεται από τους δύο συγγραφείς ως τέτοια. Άλλα δεδομένα με άλλες τεχνικές θα αποδώσουν πιθανότατα και διαφορετικές εκτιμήσεις και εξ ορισμού διαφορετικούς χάρτες. Γεγονός που κρίνεται στη συνέχεια από την επιστημονική κοινότητα, όπως συμβαίνει σε κάθε επιστημονική συζήτηση που φέρει νέες προτάσεις. Επισημαίνεται πως, ούτως ή άλλως, στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν κατά τις πρόσφατες δεκαετίες, κυρίως μετά τη δεκαετία του 1980, αρκετά παραδείγματα πολιτισμικών χαρτών, από τις ίδιες ή άλλες βάσεις πρωτογενών ή

δευτερογενών δεδομένων, με λιγότερες ή περισσότερες διαστάσεις και αξιακούς προσανατολισμούς (Beugelsdijk & Welzel 2018, Li & Bond 2010, Minkov 2012, Schwartz 2007).⁶

Πέρα από τα προφανή παροράματα ή την προφανή μη μοναδικότητα του εγχειρήματος τα ερωτήματα για τη μέθοδο είναι και παραμένουν ουσιαστικά και αφορούν ακριβώς τις συντεταγμένες του πολιτισμικού χάρτη. Επίσης συχνά στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται πως ο χάρτης δεν αναπαράγεται ή δεν αναπαράγεται με ακρίβεια. Αυτό είναι άλλωστε και το ερώτημα που διερευνά η δική μας ανάλυση. Πώς είναι δυνατόν με τα ίδια δεδομένα και τις ίδιες ποσοτικές μεθόδους να συμβαίνει κάτι τέτοιο; Η απάντηση έρχεται από την ίδια τη μεθοδολογία της WVS και έχει δύο σκέλη. Το ένα αφορά τα δεδομένα και το άλλο την τεχνική. Η αναπαραγωγή του παγκόσμιου πολιτισμικού χάρτη μετά από κάθε ερευνητικό κύμα περιλαμβάνει όλα τα δεδομένα κάθε χώρας από κάθε υφιστάμενο και προηγούμενο κύμα. Με άλλα λόγια, οι θέσεις των χωρών είναι κυριολεκτικά σχετικές ως προς τις θέσεις των άλλων χωρών αλλά και κυριολεκτικά σχετικές ως προς τις προηγούμενες θέσεις τους (αν υπάρχουν).⁷ Διεξοδικότερα, αυτό σημαίνει πως δεν είναι δυ-

6. Για τους σκοπούς αυτού του άρθρου, στο ίδιο πλαίσιο συμπεριλαμβάνεται και η κριτική που έχει δεχθεί η κατασκευή του πολιτισμικού χάρτη των Inglehart & Welzel αναφορικά με το πλήθος των παραγόντων που προκύπτουν από την ίδια την ανάλυσή τους σχετικά με τις παρατηρούμενες αλλαγές των αξιών διαχρονικά σε κάθε χώρα.

7. Αυτός ο τρόπος αναπαραγωγής των αξιακών θέσεων μιας χώρας στηρίζεται σε μια παραγοντική ανάλυση, η οποία εκτιμά αυστηρά δύο μεταβλητές με τη μορφή της κλίμακας, δηλαδή δύο παράγοντες, για κάθε χώρα. Είναι μεθοδολογικά και τεχνικά αναμενόμενο πως θα υπάρχουν περισσότερο ή λιγότερο σημαντικές διαφορές στις δύο μεταβλητές ή παράγοντες αν χρησιμοποιηθούν δεδομένα από 1.000 άτομα μιας χώρας ή 100.000 άτομα από διαφορετικές χώρες. Στην περίπτωση του Παγκόσμιου Πολιτισμικού Χάρτη η πρόταση των Inglehart & Welzel είναι σαφής: η ανάλυσή τους συμπεριλαμβάνει το μεγαλύτερο σύνολο δεδομένων που είναι δυνατό να προσεγγιστεί. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται θεωρητικά μια συνέχεια των αξιακών θέσεων κάθε χώρας στον χρόνο αλλά εξασφαλίζεται θεωρητικά, επίσης, πως η αξιακή θέση μιας χώρας δεν είναι ανεξάρτητη από τη θέση μιας άλλης.

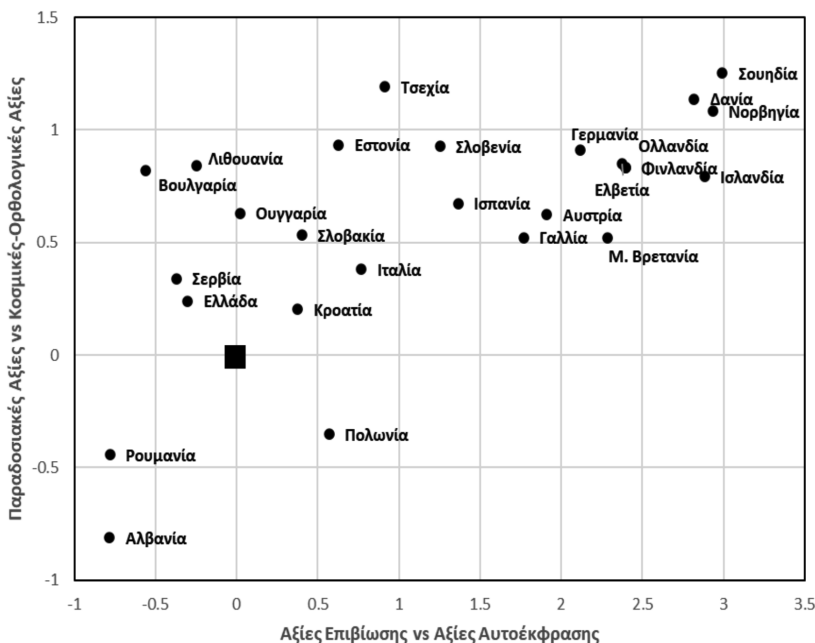
νατό να αποτυπωθεί ένας τέτοιος πολιτισμικός χάρτης με δεδομένα από μονάχα ένα ερευνητικό κύμα ή για μία μόνο χώρα, ακόμη και για την οριακή αλλά όχι σπάνια περίπτωση που μια χώρα μετέχει για πρώτη φορά σε ένα ερευνητικό κύμα. Επιπροσθέτως, για να εκτιμηθούν οι δύο παράγοντες της ποσοτικής ανάλυσης, δηλαδή οι τιμές στους δύο άξονες, θα πρέπει τα δεδομένα να είναι άρτια. Όταν δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο, όταν δεν έχουν ερωτηθεί ή δεν έχουν απαντηθεί οι συγκεκριμένες μεταβλητές το δείγμα ατόμων σε μία χώρα περιορίζεται ή οριακά είναι πιθανό να μείνει εκτός ανάλυσης.⁸

Με βάση τις παραπάνω μεθοδολογικές παραμέτρους η διερεύνησή μας προχωρά σε δύο ασκήσεις αναπαραγωγής του παγκόσμιου πολιτισμικού χάρτη για 26 χώρες της Ευρώπης. Η 1η εναλλακτική (Γράφημα 2) χρησιμοποιεί ολόκληρο το διαθέσιμο δείγμα του πληθυσμού (χώρες/έτη) από τις WVS & EVS ενώ η 2η εναλλακτική (Γράφημα 3) χρησιμοποιεί το δείγμα των ίδιων χωρών μονάχα από τα πιο πρόσφατα ερευνητικά κύματα των WVS & EVS, 7ο και 5ο κύμα αντιστοίχως. Οι χώρες που παρουσιάζονται με τους δύο εναλλακτικούς τρόπους είναι 20 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αυστρία, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Εσθονία, Ισπανία, Ιταλία, Κροατία, Λιθουανία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Τσεχία, Φινλανδία) συν 6 χώρες από την ευρωπαϊκή ήπειρο (Αλβανία, Ελβετία, Ισλανδία, Μ. Βρετανία, Νορβηγία, Σερβία), ενώ δεν ήταν διαθέσιμα τα δεδομένα κατά την άσκηση για τις υπόλοιπες επτά χώρες της Ε.Ε.-27: Βέλγιο, Ιρλανδία, Κύπρος, Λετονία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Πορτογαλία.

---

8. Με παράδειγμα τα δεδομένα της Ελλάδας για το 7ο κύμα της WVS, το συνολικό δείγμα της ανάλυσης, το οποίο ανέρχεται στα 1.200 άτομα, περιορίζεται εξαιτίας των ελλειπουσών τιμών [missing values] σε 984 άτομα (βλ. Γράφημα 6) ή σε 1.195 άτομα (βλ. Γράφημα 7).

Γράφημα 2. Παγκόσμιος πολιτισμικός χάρτης,
26 ευρωπαϊκές χώρες, 1η εναλλακτική

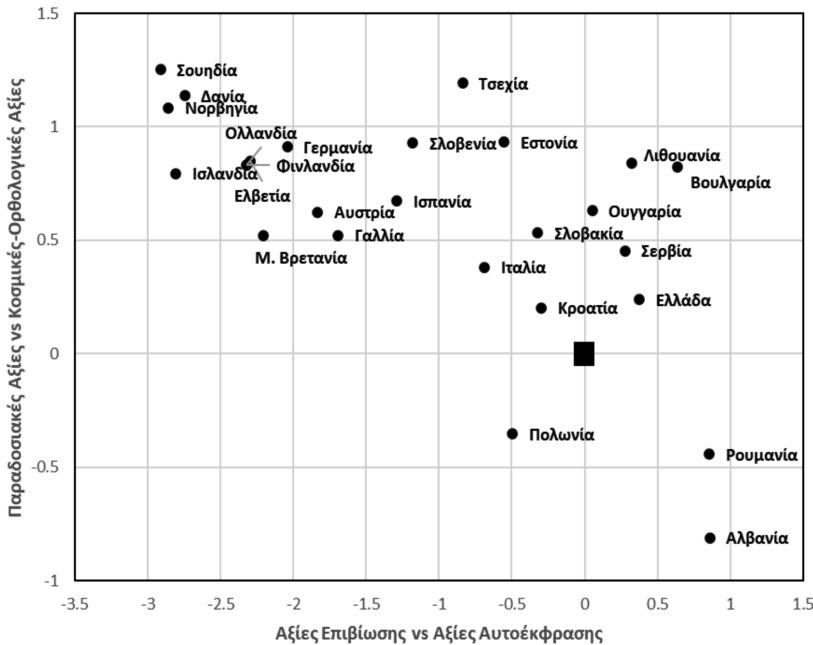

Πηγή: Παγκόσμια Έρευνα Αξιών και Μελέτη για τις Ευρωπαϊκές Αξίες, βάση δεδομένων 105.000 παρατηρήσεων από 58 χώρες, 1981-2018.

Τηρώντας τη βασική προϋπόθεση πως οι εκτιμήσεις αλλάζουν, καθώς δεδομένα από περισσότερες χώρες συνεχίζουν να συμπεριλαμβάνονται στην ενοποιημένη βάση δεδομένων των WVS & EVS, η οποία ανανεώνεται διαρκώς, το Γράφημα 2 είναι το προϊόν της άσκησης με τις ορθές μεθοδολογικά συντεταγμένες. Οι διαφορές στο εύρος των αξόνων σε σχέση με τον πρωτότυπο χάρτη ερμηνεύονται από τον αποκλεισμό από την παρουσίαση—όχι όμως και από την ανάλυση—των άλλων 32 διαθέσιμων χωρών εκτός Ευρώπης. Ποσοτικά αυτό σημαίνει μικρότερες αρνητικές και μεγαλύτερες θετικές τιμές για τον οριζόντιο άξονα (-1 έως 3,5 αντί -2 έως 2,5) όπως και μικρότερες αρνητικές αλλά και θετικές τιμές για τον κάθετο άξονα (-1 έως 1,5 αντί -2,5 έως 2,5). Η ανάλυση συμπεριέλαβε δεδομένα για

περίπου 100.000 άτομα σε 58 χώρες από κάθε διαθέσιμο ερευνητικό κύμα. Η παρουσίαση —και μόνο— εστιάζει στον ευρωπαϊκό χώρο εμφανίζοντας τα αξιακά στίγματα που συμπεριλαμβάνουν και το πρόσφατο ερευνητικό κύμα (2017 και έπειτα) σε κάθε χώρα της γηραιάς ηπείρου. Ακολουθώντας αυστηρά τη μέθοδο των Inglehart & Welzel για το συνολικό διαθέσιμο δείγμα αλλά παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα για μονάχα ένα υποσύνολο γίνεται ουσιαστικά μια προσπάθεια εστίασης στον προηγούμενο χάρτη. Το κέντρο (0, 0) είναι επισημασμένο για λόγους σύγκρισης με το πρωτότυπο. Η Ελλάδα εντοπίζεται εκ νέου σε μια θέση κοντά στο κέντρο μαζί με τη Σερβία και την Κροατία, ενώ οι χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης επιβεβαιώνουν για μια ακόμη φορά την αξιακή τους διαδρομή στον πολιτισμικό χάρτη. Μια διαδρομή που θα μπορούσε να παρασταθεί αντίστροφα εάν ακολουθούνταν η 2η εναλλακτική.

Γράφημα 3. Παγκόσμιος πολιτισμικός χάρτης, 26 ευρωπαϊκές χώρες, 2η εναλλακτική

Πηγή: Παγκόσμια Έρευνα Αξιών και Μελέτη για τις Ευρωπαϊκές Αξίες, βάση δεδομένων 45.000 παρατηρήσεων από 26 χώρες, 2017-2018.

Το Γράφημα 3 παρουσιάζει το αποτέλεσμα της ποσοτικής ανάλυσης με την ίδια ακριβώς τεχνική αλλά χρησιμοποιώντας μονάχα το υποσύνολο του δείγματος που αφορά τις 26 ευρωπαϊκές χώρες. Καμία άλλη χώρα και κανένα προηγούμενο ερευνητικό κύμα δεν συμπεριλήφθηκε στην ανάλυση. Τα δεδομένα αυτή τη φορά αφορούν περίπου 45.000 άτομα από τα οποία συλλέχθηκαν στοιχεία αναφορικά με τις αξίες τους κατά το πιο πρόσφατο ερευνητικό κύμα (WVS & EVS, 7ο και 5ο αντιστοίχως). Για λόγους σύγκρισης το κέντρο (0, 0) είναι και πάλι επισημασμένο, όμως, αυτή τη φορά παρατηρείται μια δραματική διαφορά στον οριζόντιο άξονα των αξιών επιβίωσης vs αξιών αυτοέκφρασης. Πέρα και από το εύρος της διαφοράς μια τέτοιου είδους παρουσίαση στρεβλώνει την αναπαραγωγή του πολιτισμικού χάρτη σαν να την προβάλλει σε έναν καθρέφτη. Σε σχέση με το Γράφημα 2 οι χώρες της Βαλκανικής επηρεάζονται λιγότερο σε σχέση με εκείνες της Σκανδιναβίας. Οι αξιακές συντεταγμένες είναι μεθοδολογικά και ουσιαστικά λάθος, παραμένοντας υποθετικά τεχνικά άρτιες. Είναι εμφανές πως η μη συμπερίληψη στην ποσοτική ανάλυση και των άλλων χωρών από τη συνολική βάση δεδομένων είχε σημαντικότερο αντίκρισμα στις χώρες εκείνες που βρίσκονται πιο κοντά στις κοσμικές-ορθολογικές αξίες και πιο κοντά στις αξίες αυτοέκφρασης.

Οι δύο ασκήσεις αναπαραγωγής του παγκόσμιου πολιτισμικού χάρτη για μία και μόνο περιοχή του κόσμου είναι σε θέση να παρέχουν ισχυρές ενδείξεις για την κεντρική σημασία που έχει η τήρηση μιας αυστηρής μεθοδολογίας σχετικά με τις αναπαραστάσεις σε τέτοιου είδους διδιάστατους χάρτες. Στη συνέχεια εφαρμόζεται μια τρίτη άσκηση με σκοπό να προσφέρει μια ουσιαστική εναλλακτική. Ενώ οι διαστάσεις του πρώτου χάρτη, παραδοσιακές vs ορθολογικές αξίες και αξίες επιβίωσης vs αυτοέκφρασης, είναι προκαθορισμένες και βασίζονται σε μια πολύ αυστηρή μεθοδολογία, που επιβάλλει τη συμπερίληψη του συνόλου των διαθέσιμων δεδομένων, δεν συμβαίνει το ίδιο και με τις διαστάσεις ενός δεύτερου, παραπλήσιας σημασίας χάρτη, εκείνου των αξιών υπακοής vs αξιών χειραφέτησης και ιερών

αξιών vs κοσμικών αξιών [obedient vs emancipative values και sacred vs secular values].

Ο Νέος Πολιτισμικός Χάρτης του Κόσμου [The New Cultural Map of the World] του Welzel (2013) αποτυπώνει διαφορετικές, επίσης όμως συγκεκριμένες τιμές (συντεταγμένες) σε δύο διαστάσεις για κάθε κοινωνία που διερευνάται στην Παγκόσμια Έρευνα Αξιών και τη Μελέτη για τις Ευρωπαϊκές Αξίες. Η θεωρητική κατασκευή των δύο διαστάσεων συναθροίζει στον οριζόντιο άξονα (αξίες ιερές έναντι κοσμικών αξιών) 4 δείκτες: ανυπακοή, δυσπιστία, σχετικισμός, σκεπτικισμός, καθένας από τους οποίους περιλαμβάνει 3 αντικείμενα/μεταβλητές). Για τον κάθετο άξονα (αξίες υπακοής έναντι αξιών χειραφέτησης) συναθροίζονται, επίσης, 4 δείκτες (αυτονομία, ισότητα, έκφραση, επιλογή), που ο καθένας περιλαμβάνει 3 αντικείμενα/μεταβλητές.⁹ Η συνολική εναλλακτική εφαρμόζεται τόσο με εξωτερικές σταθμίσεις με βάση ατομικά χαρακτηριστικά όσο και με εσωτερικές σταθμίσεις ανάλογα με την πληρότητα των απαντήσεων στις 24 ερωτήσεις των WVS & EVS που καλούνται να συμπληρώσουν τα ερευνώμενα άτομα.¹⁰ Η πλέον σημαντική παράμετρος για την εν λόγω μεθοδολογία είναι πως η προτεινόμενη τεχνική είναι εφικτό να εφαρμοστεί για κάθε χώρα ξεχωριστά ή/και κάθε έτος αναφοράς ξεχωριστά. Λίγο διαφορετικά, η ποσοτική εκτίμηση για μία χώρα δεν συσχετίζει το τελικό αποτέλεσμα με προηγούμενα αποτελέσματα της ίδιας χώρας ή/και με αποτελέσματα για άλλες χώρες. Η συντεταγμένη (μία τιμή για κάθε άξονα) μπορεί να υπολογισθεί και να ερμηνευθεί αυτοτελώς.

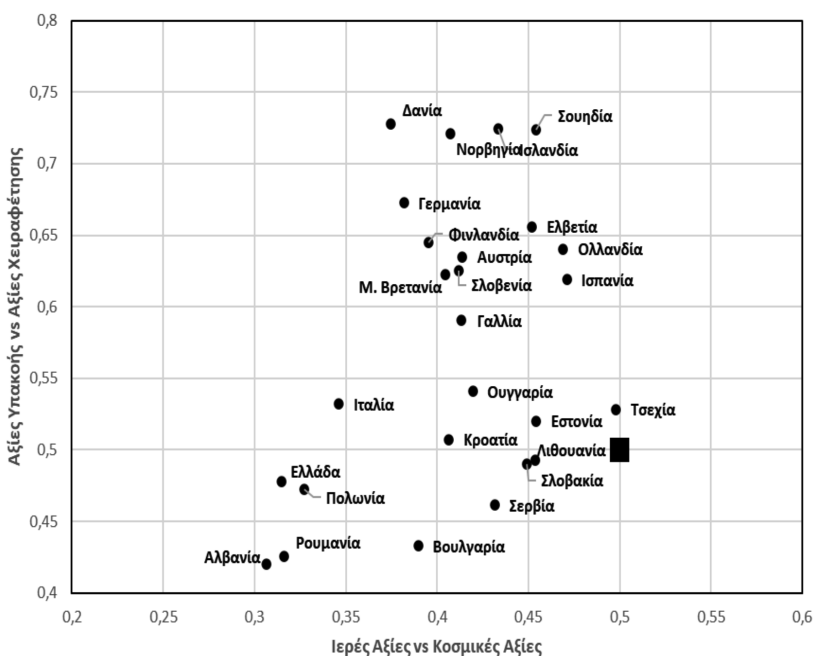
---

9. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή της συγκεκριμένης συνάθροισης βλ. Welzel, 2013, κεφ. 2: online οδηγίες για την κατασκευή των δύο μεταβλητών είναι διαθέσιμες στο <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp?CMSID=welzelidx>

10. Οι εξωτερικές σταθμίσεις αφορούν τη χρήση των διαθέσιμων συντελεστών βαρύτητας κάθε ατόμου στο δείγμα του πληθυσμού, ενώ οι εσωτερικές σταθμίσεις αφορούν το πλήθος των διαθέσιμων αντικειμένων/μεταβλητών για την κατασκευή κάθε δείκτη ξεχωριστά.

Στο Γράφημα 4 παρουσιάζονται οι θέσεις 26 ευρωπαϊκών χωρών για τον συγκεκριμένο αξιακό χάρτη. Η χαρτογράφηση σε πλήρη ανάπτυξη (εφόσον συμπεριλαμβάνονταν και παρουσιάζονταν όλες οι διαθέσιμες χώρες για το πιο πρόσφατα ερευνητικά κύματα των WVS & EVS) λαμβάνει τιμές και στους δύο άξονες από 0 έως 1, δηλαδή δίχως αρνητικές τιμές, ενώ η κεντρική τιμή είναι η συντεταγμένη (0,5, 0,5) αντί της συντεταγμένης (0, 0) προηγουμένως.¹¹ Όπως είναι φανερό, η εστίαση για την Ευρώπη ενδέχεται να περιορίζει το εύρος των αξόνων ση-

Γράφημα 4. Νέος πολιτισμικός χάρτης του κόσμου, 26 ευρωπαϊκές χώρες

Π η γ ή: Παγκόσμια Έρευνα Αξιών και Μελέτη για τις Ευρωπαϊκές Αξίες, βάση δεδομένων 45.000 παρατηρήσεων από 26 χώρες, 2017-2018.

11. Οι διαφορές στις κεντρικές συντεταγμένες των δύο χαρτών προκύπτουν από τις διαφορετικές κλίμακες που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή τους και όχι από τα δεδομένα της ανάλυσης.

μαντικά, τουλάχιστον για λόγους παρουσίασης. Οι ποσοτικές εκτιμήσεις, όπως αποτυπώνονται σε αυτόν τον πολιτισμικό χάρτη, διαφέρουν από τις προηγούμενες αναφορικά με την κλίμακα, δεν διαφέρουν, όμως, όσον αφορά το δυναμικό που παρέχουν για ερμηνεία σε σχέση με τις αξιακές συντεταγμένες κάθε χώρας. Σε ένα γενικό επίπεδο, οι θέσεις των βαλκανικών και των σκανδιναβικών χωρών αντιστοιχούν με την προηγούμενη άσκηση (1η εναλλακτική), όπως φαίνεται να συμβαίνει και με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Πιο ειδικά, σε πολλές περιπτώσεις, όπως και εκείνη της Ελλάδας, φαίνεται να αποτυπώνονται με μεγαλύτερη ευαισθησία μικρότερες αποστάσεις σε σχέση με την προηγούμενη άσκηση.

Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 1) παρουσιάζονται τα ζεύγη των πολιτισμικών συντεταγμένων που τροφοδοτούν τις τρεις προηγούμενες γραφικές αναπαραστάσεις. Σημειώνεται για μία ακόμη φορά πως τα ζεύγη των συντεταγμένων του παγκόσμιου πολιτισμικού χάρτη ενδέχεται να αλλάζουν λιγότερο ή περισσότερο με τη χρήση μεγαλύτερων ή μικρότερων βάσεων δεδομένων από τις WVS & EVS, ενώ κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει για τα ζεύγη των επιμέρους δεικτών του νέου πολιτισμικού χάρτη του κόσμου.¹² Με άλλα λόγια, για την κατασκευή του νέου πολιτισμικού χάρτη του κόσμου χρειάζονται τα δεδομένα από μονάχα ένα ερευνητικό κύμα των WVS ή/και EVS, ενώ για την κατασκευή του παγκόσμιου πολιτισμικού χάρτη είναι απαραίτητα τα δεδομένα όλων των ερευνητικών κυμάτων των WVS & EVS. Και όχι μονάχα αυτό: ενώ οι συντεταγμένες των χωρών στον νέο πολιτισμικό χάρτη του κόσμου δεν αλλάζουν καθώς προστίθενται ή αφαιρούνται δεδομένα ορισμένων χωρών (δεν

---

12. Σημειώνεται ότι για την εκτίμηση των τιμών του παγκόσμιου πολιτισμικού χάρτη είναι απαραίτητη η χρήση της διαχρονικής σειράς δεδομένων [longitudinal dataset] της έρευνας (Inglehart, Haerpfer, Moreno, Welzel, Kizilova, Diez-Medrano, Lagos, Norris, Ponarin, Puranen, et al. 2020, EVS, 2011 & 2020), ενώ για την εκτίμηση των τιμών του νέου πολιτισμικού χάρτη του κόσμου αρκεί η χρήση της σειράς δεδομένων [dataset] του 7ου κύματος (Haerpfer, Inglehart, Moreno, Welzel, Kizilova, Diez-Medrano, Lagos, Norris, Ponarin, Puranen, et al. 2020, EVS, 2020).

υπάρχει αλληλεξάρτηση θέσεων), στον παγκόσμιο πολιτισμικό χάρτη οι συντεταγμένες των χωρών αλλάζουν (υπάρχει αλληλεξάρτηση θέσεων).¹³

Πίνακας 1. Παγκόσμιος πολιτισμικός χάρτης και νέος πολιτισμικός χάρτης του κόσμου των Inglehart & Welzel, οι εναλλακτικές εφαρμογές στη WVS

Ευρώπη	Παγκόσμιος πολιτισμικός χάρτης				Νέος πολιτισμικός χάρτης του κόσμου	
	N = 105.000, 1981-2018		N = 45.000, 2017-2018		N = 45.000, 2017-2018	
Χώρα	X ₁	Y ₁	X ₂	Y ₂	X ₃	Y ₃
Αλβανία	-0,7838	-0,8110	0,8598	-0,8110	0,3066	0,4199
Αυστρία	1,9088	0,6247	-1,8328	0,6247	0,4135	0,6351
Βουλγαρία	-0,5611	0,8212	0,6371	0,8212	0,3895	0,4330
Γαλλία	1,7673	0,5219	-1,6913	0,5219	0,4134	0,5906
Γερμανία	2,1142	0,9108	-2,0382	0,9108	0,3820	0,6725
Δανία	2,8190	1,1381	-2,7430	1,1381	0,3746	0,7280
Ελβετία	2,3726	0,8502	-2,2966	0,8502	0,4518	0,6561
Ελλάδα	-0,3011	0,2396	0,3771	0,2396	0,3148	0,4781
Εσθονία	0,6271	0,9338	-0,5511	0,9338	0,4540	0,5202
Ισλανδία	2,8847	0,7943	-2,8087	0,7943	0,4332	0,7241
Ισπανία	1,3675	0,6735	-1,2915	0,6735	0,4710	0,6189
Ιταλία	0,7675	0,3820	-0,6915	0,3820	0,3462	0,5319
Κροατία	0,3749	0,2029	-0,2989	0,2029	0,4061	0,5073

13. Το ζήτημα της αλληλεξάρτησης των αξιακών θέσεων αποτελεί μια από τις βασικές διαφορές μεταξύ των δύο προσεγγίσεων και είναι κατά βάση παράγωγο τόσο των διαφορών μεταξύ της παραγοντικής ανάλυσης και του μηχανισμού συνάθροισης που χρησιμοποιούν οι δύο προσεγγίσεις όσο και του μεγαλύτερου ή μικρότερου πλήθους των δεδομένων που αναλύονται με τους δύο τρόπους.

Λιθουανία	-0,2450	0,8403	0,3210	0,8403	0,4538	0,4929
Μ. Βρετανία	2,2845	0,5214	-2,2085	0,5214	0,4045	0,6227
Νορβηγία	2,9368	1,0835	-2,8608	1,0835	0,4074	0,7207
Ολλανδία	2,3961	0,8319	-2,3201	0,8319	0,4687	0,6404
Ουγγαρία	0,0225	0,6304	0,0535	0,6304	0,4197	0,5410
Πολωνία	0,5717	-0,3524	-0,4957	-0,3524	0,3270	0,4727
Ρουμανία	-0,7806	0,4425	0,8566	-0,4425	0,3161	0,4257
Σερβία	-0,3717	0,3397	0,2773	0,4535	0,4316	0,4614
Σλοβακία	0,4024	0,5333	-0,3264	0,5333	0,4489	0,4901
Σλοβενία	1,2563	0,9283	-1,1803	0,9283	0,4116	0,6251
Σουηδία	2,9892	1,2520	-2,9132	1,2520	0,4543	0,7239
Τσεχία	0,9148	1,1920	-0,8388	1,1920	0,4978	0,5283
Φινλανδία	2,3952	0,8313	-2,3192	0,8313	0,3954	0,6452

Π η γ ή: Παγκόσμια Έρευνα Αξιών και Μελέτη για τις Ευρωπαϊκές Αξίες, βάση δεδομένων 105.000 παρατηρήσεων από 58 χώρες.

Η απάντηση της μεθόδου

Η απάντηση στο ερώτημα της μεθόδου είναι καταφατική και, βεβαίως, εξαρτάται από την προσέγγιση, καθώς τα δεδομένα δεν μιλούν από μόνα τους. Τα ίδια δεδομένα είναι δυνατό να υπηρέτησουν με διαφορετικό τρόπο ακόμη και τις ίδιες ποσοτικές μεθόδους. Τα δεδομένα, εντελώς σχηματικά σαν αριθμοί στην ποσοτική έρευνα, μπορεί να πρωταγωνιστούν στην ανάλυση, όμως, δεν είναι η ανάλυση. Τα δεδομένα χρησιμοποιούνται κάθε φορά εντός ενός θεωρητικού πλαισίου με μια ορισμένη μεθοδολογία και σύμφωνα με τις κατάλληλες τεχνικές. Η Παγκόσμια Έρευνα Αξιών προτείνει τη δική της απάντηση στο ερώτημα προσφέροντας συγκεκριμένες —και όχι μοναδικές— εναλλακτικές για την κατασκευή πολιτισμικών χαρτών. Οι εναλλακτικές αυτές δεν συνάδουν με έναν μεθοδολογικό εκλεκτικισμό — κάθε

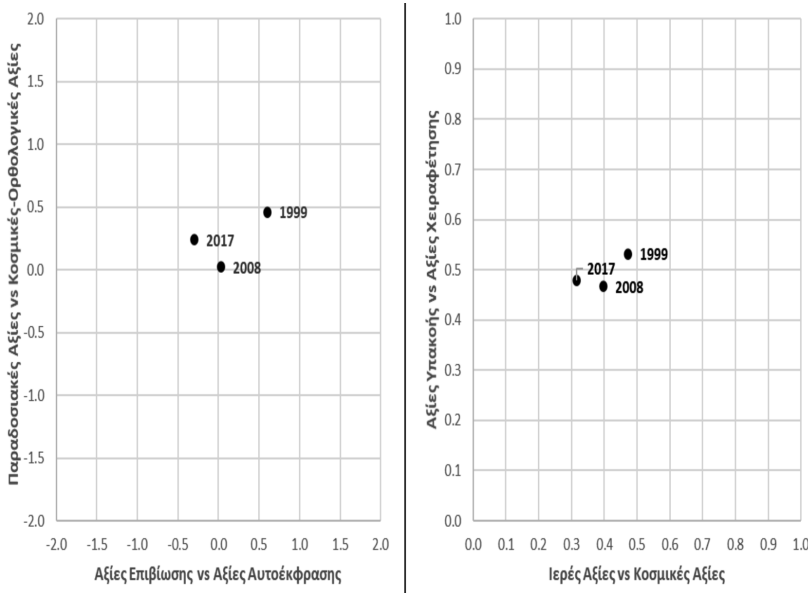
άλλο, αφού είναι στην ουσία συχνά αμοιβαία αποκλειόμενες. Ορισμένες μεθοδολογικές αποφάσεις για ορισμένες τεχνικές ανάλυσης και ορισμένες χρήσεις δεδομένων είναι αναμενόμενο να αποδώσουν ορισμένες ποσοτικές εκτιμήσεις και όχι άλλες. Από εκεί και πέρα, η μεθοδολογία παραμένει ανοικτή. Ανοικτή να υποδεχθεί δεδομένα και να παρουσιάσει διαφορετικά αποτελέσματα ανάλογα με τη θεωρία και τις τεχνικές που τα εξετάζουν.

Επιστρέφοντας στην ανάλυση, το επόμενο βήμα είναι προς τα πίσω. Αρχικά, θα πρέπει να σημειωθεί πως η συμμετοχή της Ελλάδας στο 7ο και πιο πρόσφατο κύμα της WVS ήταν μεν η πρώτη συμμετοχή, χωρίς, όμως, αυτό να σημαίνει πως η χώρα απουσίαζε ολοκληρωτικά από το επιστημονικό εγχείρημα της διερεύνησης των αξιών. Η Ελλάδα συμμετείχε προηγουμένως σε δύο ερευνητικά κύματα της EVS (συγκεκριμένα, το 3ο και το 4ο). Ήδη στην ανάλυση που έχει προηγηθεί αναφορικά με τον παγκόσμιο πολιτισμικό χάρτη των Inglehart & Welzel για την παραγωγή των συντεταγμένων της Ελλάδας έχει χρησιμοποιηθεί η χρονοσειρά 1999, 2008, 2017.

Στο Γράφημα 5 αναπαρίσταται η διαδρομή της χώρας στους δύο χάρτες για αυτά τα τρία χρονικά σημεία. Πέρα από τη γνωστική αξία που έχει μια τέτοια αναπαράσταση, η ειδική αυτή αναφορά γίνεται σε αυτό το σημείο ώστε να τονιστεί η μεθοδολογική συνέχεια του πρώτου χάρτη (στα αριστερά) όπου συγκρίνεται αμέσως με τον δεύτερο χάρτη (στα δεξιά), παρόλο που ο δεύτερος χρησιμοποιεί τα δεδομένα με έναν τελείως διαφορετικό τρόπο (παραγοντική ανάλυση-μηχανισμός συνάθροισης). Και στις δύο περιπτώσεις, με τρόπο που η μία μέθοδος φαίνεται να επιβεβαιώνει την άλλη, η Ελλάδα το 1999 βρισκόταν σε υψηλότερη θέση και στα δύο ζεύγη αξιακών διαστάσεων σε σχέση με το 2008, που ήταν η επόμενη χρονική περίοδος διερεύνησης (μετατόπιση προς τα κάτω και αριστερά). Στη συνέχεια, από το 2008 στο 2017 η χώρα εμφανίζεται να μετατοπίζεται αξιακά ακόμη περισσότερο προς αξίες ιερές και αξίες επιβίωσης, ενώ συγχρόνως λαμβάνει χώρα και μια μετατόπιση προς αξίες που εκφράζουν ορθολογισμό και χειραφέτηση. Με τέτοιου είδους διαδρομές το εργαλειοκόσμο δυναμικό της έρευνας από τη μία

πλευρά εμπλουτίζεται σημαντικά, ενώ από την άλλη ανοίγει και άλλα περιθώρια στη διερεύνηση ή τουλάχιστον καλεί σε περαιτέρω προσπάθειες για μεγαλύτερη λεπτομέρεια στην ανάλυση.

Γράφημα 5. (Παγκόσμιος) πολιτισμικός χάρτης & Νέος πολιτισμικός χάρτης (του Κόσμου), Ελλάδα, 1999-2017

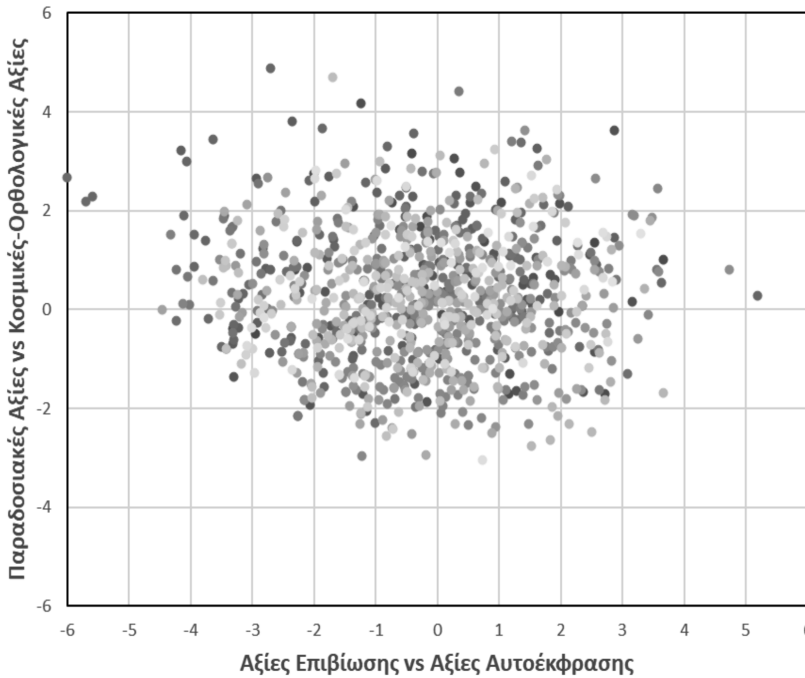

Πηγή: Παγκόσμια Έρευνα Αξιών (2017) και Μελέτη για τις Ευρωπαϊκές Αξίες (1999, 2008).

Το επόμενο βήμα, λοιπόν, είναι προς τα μέσα, στο εσωτερικό. Για τις WVS και EVS και τις μεθοδολογίες που τις συνοδεύουν στο ειδικό αντικείμενο το βασικό ζητούμενο δεν είναι άλλο από το αξιακό στίγμα κάθε χώρας στη μορφή δισδιάστατων αναπαραστάσεων. Και ενώ η συζήτηση στην παρούσα διερεύνηση έχει εξελιχθεί αρκετά για τις εναλλακτικές διαστάσεις και τους τρόπους που αυτές προσεγγίζονται και εκτιμώνται, δεν συμβαίνει το ίδιο με τα αλληπάλληλα στίγματα. Σε αυτό το μέρος της ανάλυσης, και με παράδειγμα την Ελλάδα, το όνομα της χώρας τί-

θεται εντός εισαγωγικών. Η ίδια η ποσοτική ανάλυση μας θυμίζει πως οι πολλές και διαφορετικές συντεταγμένες της 'Ελλάδας' δεν είναι κάτι διαφορετικό από τις πολλές και διαφορετικές συνθέσεις των αξιακών τιμών που καταγράφηκαν για κάθε άτομο που μετείχε στην έρευνα στον ελληνικό χώρο. Για την ακρίβεια, δεν πρόκειται εν συνόλω καν για τους Έλληνες, αφού και σε αυτή τη χώρα, όπως κάθε άλλη, μέρος του δείγματος των ατόμων ενδέχεται να είναι και διαφορετικής εθνικότητας ή υπηκοότητας. Με αυτόν τον τρόπο, στο Γράφημα 6 παρουσιάζονται 984 ερευνώμενα άτομα το 2017 στην Ελλάδα στις δύο διαστάσεις του (παγκόσμιου) πολιτισμικού χάρτη. Είτε πρόκειται για μια κίνηση από το γενικό (χώρα) στο ειδικό (άτομο) είτε για την αντίστροφη πορεία (από το άτομο στη χώρα) το γεγονός παραμένει: η μία συντεταγμένη αντικαθιστά τις πολλές συντεταγμένες και αντίστροφα ανάλογα με την προσέγγιση που επιχειρείται. Στο παρακάτω γράφημα τα ερευνώμενα άτομα στην Ελλάδα εμφανίζουν συντεταγμένες πολύ κοντά όπως και πολύ μακριά από εκείνη που εκτιμήθηκε για τη χώρα ($-0,3011, 0,2396$). Όπως είναι αναμενόμενο η συγκέντρωση τείνει προς το κέντρο του χάρτη δίχως, όμως, κάτι τέτοιο να είναι θέμα πλειονότητας αλλά μάλλον μέσων τιμών (χωρίς σταθμίσεις, σε αναντιστοιχία με την περίπτωση του υπολογισμού των δεικτών για το επίπεδο της χώρας). Για ένα άλλο κείμενο μιας άλλης διερεύνησης, ίσως, αυτό θα ήταν ένα σημείο εκκίνησης για μια ανάλυση περί της ψευδαίσθησης για την 'Ελλάδα' ή/και τον 'Έλληνα' ως μέσες τιμές. Για τις ανάγκες αυτής της διερεύνησης όμως, η εστίαση αφορά απλώς τις πολλές διαφορετικότητες που συντίθενται σε έναν αποδεκτό και λειτουργικό μέσο όρο. Σε αυτό τον μέσο όρο, όπως και σε κάθε αντίστοιχη εκτίμηση, ομαδοποιούνται διαφορετικά άτομα που καταγράφουν και πολύ υψηλές τιμές σε κάθε άκρη των αξόνων ή γωνιά του χάρτη. Οι αποστάσεις της καθεμιάς και του καθενός από τον μέσο όρο θα άξιζε, ίσως, να ήταν ένα ακόμη ερευνητικό εγχείρημα στο πλαίσιο της υφιστάμενης μεθοδολογίας της WVS.

Γράφημα 6. Ερευνώμενα άτομα στην Ελλάδα, διαστάσεις (παγκόσμιου) πολιτισμικού χάρτη, 2017

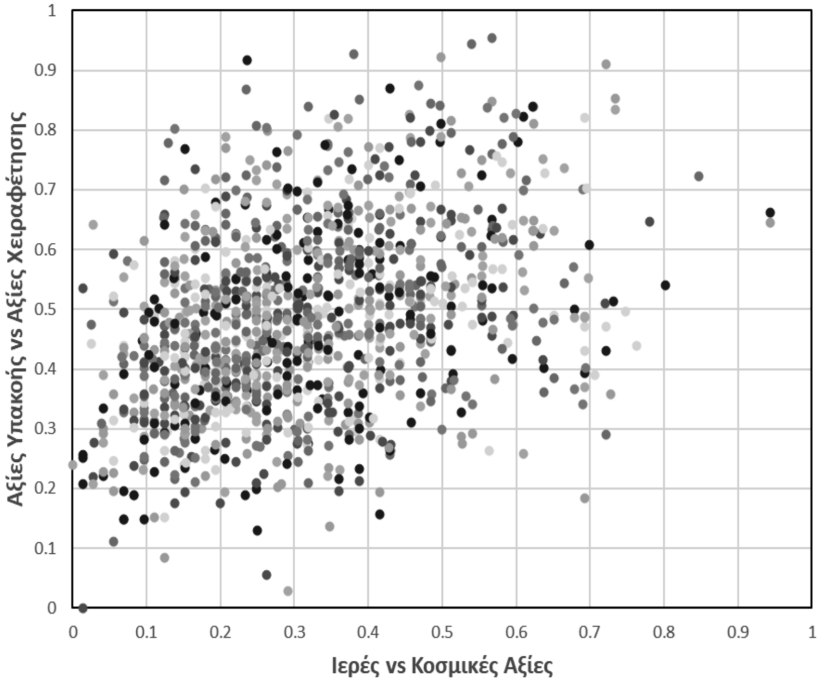

Πηγή: Παγκόσμια Έρευνα Αξιών, βάση δεδομένων 984/1200 παρατηρήσεων.

Η αντίστοιχη άσκηση για τα ερευνώμενα άτομα στην Ελλάδα το 2017 αναφορικά με τις διαστάσεις του πολιτισμικού χάρτη (του κόσμου) αφορά το σύνολο σχεδόν του δείγματος (1195 άτομα). Εξορισμού η διασπορά των τιμών είναι πιο περιορισμένη εξαιτίας του εύρους των τιμών στις δύο διαστάσεις. Παρόλα αυτά, η διασπορά είναι σημαντική. Στο Γράφημα 7 η συντεταγμένη για την Ελλάδα είναι (0,3148, 0,4781) δείχνοντας μια συνολική τοποθέτηση προς τα αριστερά του οριζώντιου άξονα (ιερές vs κοσμικές αξίες). Η ισορροπία ανάμεσα σε αξίες υπακοής και αξίες χειραφέτησης, που υποδηλώνεται από τη μέση τιμή στον κάθετο άξονα, φαίνεται για μια ακόμη φορά να ομα-

δοποιεί μάλλον απομακρυσμένες τιμές (προς τα πάνω και προς τα κάτω) παρά να επιβεβαιώνεται με πειστικό τρόπο.

Γράφημα 7. Ερευνώμενα άτομα στην Ελλάδα, διαστάσεις πολιτισμικού χάρτη (του κόσμου), 2017

Π η γ ή: Παγκόσμια Έρευνα Αξιών, βάση δεδομένων 1195/1200 παρατηρήσεων

Και στα δύο γραφήματα (6 & 7) αποτυπώνονται με διαφορετικό πρότυπο οι αξιακές συντεταγμένες των ερευνώμενων ατόμων στην Ελλάδα από την WVS για το 2017. Ένα μέσο άτομο στην Ελλάδα, ίσως, να συμπίπτει έστω και συγκυριακά με τις μέσες σταθμισμένες τιμές που παρατηρούνται στις δύο περιπτώσεις. Πιο συχνά, όμως, όχι. Οι διασπορές που αποτυπώνονται παρέχουν ήδη σαφείς ενδείξεις για αυτό το γεγονός. Ένας μέσος όρος είναι συχνά ακριβώς αυτό. Αναπαριστά μια γενική

τάση, αλλά δεν μπορεί συγχρόνως να αναπαραστήσει περισσότερο σύνθετες καταστάσεις. Και οι αξιακές αποτυπώσεις είναι πράγματι όχι μονάχα σύνθετες αλλά και αλλάζουν, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, στον χρόνο (Cochrane, Nevitte & White 2008). Η εστίαση που ακολουθεί αποτελεί μια προσπάθεια ακόμη περισσότερο λεπτομερούς διερεύνησης σε αυτό το ζήτημα.

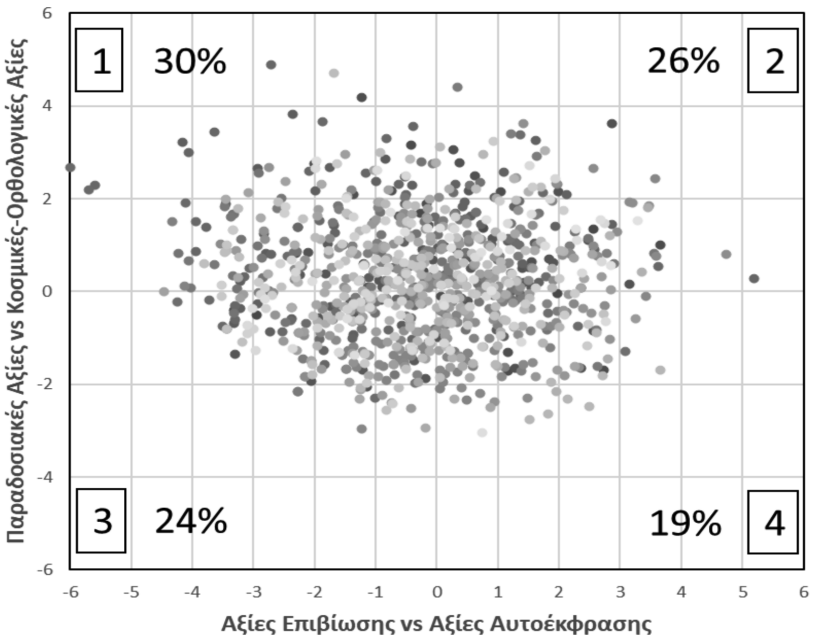
Μια σύντομη εστίαση στις συντεταγμένες εντός της Ελλάδας

Η αναλυτική κάθοδος προς την πραγματικότητα δεν αναιρεί τη μεθοδολογική διαδρομή που ακολουθήθηκε προηγουμένως. Δίχως αυτή, δίχως δηλαδή τη σαφή και με ακρίβεια εκτίμηση των συντεταγμένων μιας χώρας σε έναν πολιτισμικό χάρτη, η περαιτέρω διερεύνηση δεν θα ήταν καν εφικτή. Απεναντίας, λοιπόν, η παλινδρόμηση ανάμεσα στο γενικό και το ειδικό ενισχύει το επιχείρημα για την ανάγκη αυστηρής τήρησης της μεθόδου, ενώ παράλληλα επιτρέπει εναλλακτικούς ελέγχους στα αποτελέσματά της. Για παράδειγμα, χωρίζοντας στο Γράφημα 8 τον (παγκόσμιο) πολιτισμικό χάρτη σε τεταρτημόρια 1 έως 4 (με βάση τις κάθετες και οριζόντιες γραμμές στις θέσεις 0) είναι εφικτό με μια ματιά να παρατηρηθεί πώς κατανέμονται τα ερευνώμενα άτομα στην Ελλάδα το 2017.¹⁴ Με μια ματιά είναι εμφα-

14. Η άσκηση για τα τεταρτημόρια είναι μια απλή εφαρμογή συμμετρίας. Στο 1ο τεταρτημόριο περιλαμβάνονται άτομα των οποίων οι συντεταγμένες εντοπίζονται ανάμεσα στις τιμές -6 έως 0 για τον οριζόντιο άξονα (x) και 0 έως 6 για τον κάθετο άξονα (y). Στο 2ο τεταρτημόριο περιλαμβάνονται άτομα των οποίων οι συντεταγμένες εντοπίζονται ανάμεσα στις τιμές 0 έως 6 για τον οριζόντιο άξονα (x) και 0 έως 6 για τον κάθετο άξονα (y). Στο 3ο τεταρτημόριο περιλαμβάνονται άτομα των οποίων οι συντεταγμένες εντοπίζονται ανάμεσα στις τιμές -6 έως 0 για τον οριζόντιο άξονα (x) και -6 έως 0 για τον κάθετο άξονα (y). Στο 4ο τεταρτημόριο περιλαμβάνονται άτομα των οποίων οι συντεταγμένες εντοπίζονται ανάμεσα στις τιμές 0 έως 6 για τον οριζόντιο άξονα (x) και 0 έως -6 για τον κάθετο άξονα (y). Για λόγους απλότητας στην παρουσίαση δεν συμπεριλαμβάνονται οι εσωτερικές αποστάσεις.

νής μια σχετική ισοκατανομή, ακόμη και όταν αφορά αξιακές συντεταγμένες ουσιαστικά αντίθετες: στο 2ο και το 3ο τεταρτημόριο κατανέμονται άτομα με υψηλές τιμές στις αξίες αυτοέκφρασης και ορθολογισμού (26%) αλλά και υψηλές τιμές (χωρίς πρόσημο) στις αξίες επιβίωσης και στις παραδοσιακές αξίες (24%), αντιστοίχως. Η σχετική ισοκατανομή έρχεται να επιβεβαιώσει, μάλιστα, και τη δυναμική της κεντρικής ή μέσης τιμής της χώρας σε αυτόν τον πολιτισμικό χάρτη.

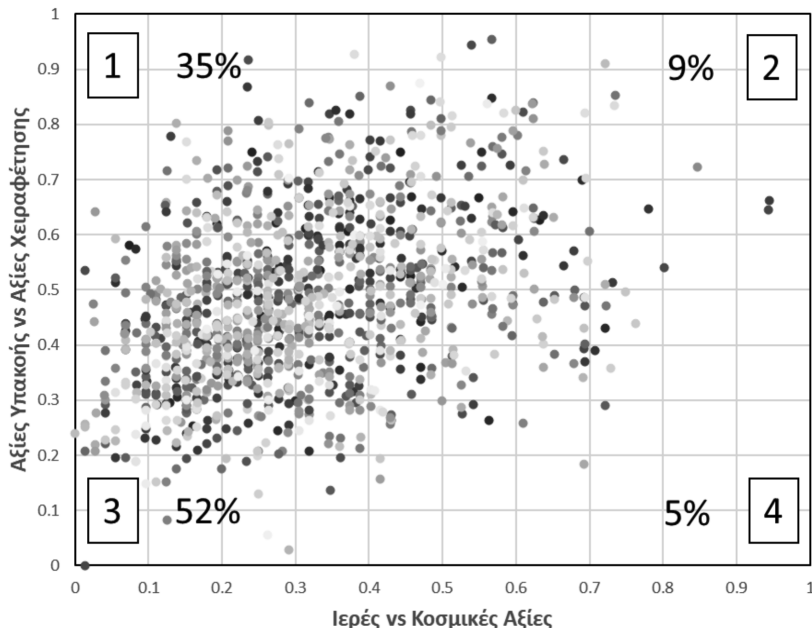
Γράφημα 8. Ερευνώμενα άτομα στην Ελλάδα, τεταρτημόρια ανάλυσης στον (παγκόσμιο) πολιτισμικό χάρτη, 2017

Πηγή: Παγκόσμια Έρευνα Αξιών, βάση δεδομένων 984/1200 παρατηρήσεων.

Για το Γράφημα 9 η εικόνα διαφέρει. Χωρίζοντας αυτή τη φορά τον πολιτισμικό χάρτη (του κόσμου) σε τεταρτημόρια 1 έως 4 (με βάση τις κάθετες και οριζόντιες γραμμές στις θέσεις 0,5)

Γράφημα 9. Ερευνώμενα άτομα στην Ελλάδα, τεταρτημόρια ανάλυσης στον πολιτισμικό χάρτη (του κόσμου), 2017

Πηγή: Παγκόσμια Έρευνα Αξιών, βάση δεδομένων 1195/1200 παρατηρήσεων.

είναι εφικτό, επίσης με μια ματιά, να παρατηρηθεί πώς κατανέμονται τα ερευνώμενα άτομα στην Ελλάδα το 2017.¹⁵ Με μια διαφορετική αυτή τη φορά προοπτική είναι εμφανής μια ανισοκατανομή. Στο 2ο τεταρτημόριο, εκείνο με τις υψηλότερες τιμές για τις κοσμικές αξίες και τις αξίες χειραφέτησης, εντοπίζεται μονάχα το 9% των ατόμων του δείγματος. Παρενθετικά, σημειώνεται πως το δείγμα αυτής της ανάλυσης είναι μεγαλύτερο σε σχέση με το προηγούμενο (1.195 έναντι 984). Στον αντίποδα, στο 3ο τεταρτημόριο βρίσκεται η πλειονότητα, η

15. Ισχύει ό,τι και προηγούμενος. Η διαφοροποίηση έγκειται στην αντικατάσταση της κεντρικής τιμής από 0 σε 0,5 και της μέγιστης από 161 σε 1.

οποία εντοπίζεται πιο κοντά σε ιερές αξίες και αξίες υπακοής. Οι ενδιάμεσες ή μικτές περιπτώσεις παρουσιάζουν και εκείνες ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Στο 1ο τεταρτημόριο κατανέμεται το 35% του δείγματος καταγράφοντας συγχρόνως υψηλές τιμές για τις αξίες χειραφέτησης και χαμηλές τιμές για τις κοσμικές αξίες. Στο 4ο τεταρτημόριο βρίσκεται μονάχα το 5% του δείγματος με υψηλές τιμές για τις κοσμικές αξίες και χαμηλές τιμές για τις αξίες χειραφέτησης. Η ανισοκατανομή ανάμεσα στα τεταρτημόρια έρχεται να επιβεβαιώσει εκ νέου το ερμηνευτικό δυναμικό της μέσης τιμής της χώρας, που στον ειδικό αυτό πολιτισμικό χάρτη δεν βρίσκεται στο κέντρο της χαρτογράφησης όπως προηγουμένως.

Τα δύο παραδείγματα για τα ερευνώμενα άτομα στην Ελλάδα, ίσως, να παρουσιάζουν ένα αναλυτικό ενδιαφέρον δεν παύουν, όμως, να είναι απλές εμπειρικές αναπαραστάσεις. Και μάλιστα, για κάτι ιδιαίτερα αφηρημένο όπως μια κατηγοριοποίηση σε τεταρτημόρια. Πάντως, για τους σκοπούς αυτού του εγχειρήματος τα παραδείγματα ενδέχεται να λειτουργούν αποδοτικά, στον βαθμό που δείχνουν μια κατεύθυνση διερεύνησης όπου ο μέσος όρος για μια χώρα μπορεί να είναι η αρχή και όχι η κατάληξη της ανάλυσης. Μια ανάλυση που, ακολουθώντας την παραπάνω αυστηρή μεθοδολογία, είναι δυνατό να εστιάζει στο εσωτερικό των χωρών (Inglehart & Welzel 2010). Να εστιάζει, με άλλα λόγια, σε λιγότερο αυθαίρετες και περισσότερο δομημένες κατηγοριοποιήσεις, όπως για παράδειγμα εκείνες των κοινωνικών τάξεων, των κλιμάκων εισοδήματος και των εκπαιδευτικών επιπέδων.

Αντί συμπεράσματος

Η μεθοδολογική προσέγγιση που επιχειρήθηκε στάθηκε κατά κύριο λόγο σε εφαρμογές εναλλακτικών πολιτισμικών χαρτών με βάση ορισμένες αξίες. Το παράδειγμα της Παγκόσμιας Έρευνας Αξιών χρησιμοποιήθηκε εκτενώς τόσο για να περιγράψει ορθούς και μη ορθούς τρόπους στην ανάλυση όσο και για να πα-

ρουσιαστούν διαφορετικοί τρόποι. Με αυτή την αφετηρία η προσέγγιση προχώρησε σε μια σύντομη διαχρονική ανάλυση αλλά και σε μια ανάλυση σε μεγαλύτερο βάθος, στο εσωτερικό μιας χώρας, της Ελλάδας. Πέρα από την περιγραφή της μεθοδολογίας σε κάθε εστίαση, αυτή η κίνηση αποτέλεσε τον βασικό μοχλό της διερεύνησης: από το γενικό στο ειδικό και από εκεί σε νέες εξειδικεύσεις. Για το συνολικό εγχείρημα αυτή ήταν, ίσως, μία από τις πλέον γόνιμες διαδρομές. Η διερεύνηση, δηλαδή, των τρόπων που κατασκευάζεται μια αξιακή συντεταγμένη για ένα άτομο και η σημασία που φέρουν οι αξίες του ατόμου για ευρύτερες ομαδοποιήσεις (χώρες, ομάδες χωρών, κατηγορικές κατασκευές). Τεχνικά, η διαδρομή από τον παγκόσμιο πολιτισμικό χάρτη στις αξίες του ατόμου και αντίστροφα απέχει πιθανώς λιγότερο από ό,τι απέχει θεωρητικά. Η θεωρητική διερεύνηση, όμως, δεν αποτέλεσε συγκεκριμένο αντικείμενο για την υφιστάμενη ανάλυση, παρά μονάχα σε στιγμές που εξυπηρετούσε τη γενικότερη μεθοδολογική προσέγγιση. Παρά τη διαπίστωση, το γεγονός παραμένει, και οι αδυναμίες είναι ιδιαίτέρως εμφανείς όπου και όταν τα ευρήματα θα μπορούσαν να ερμηνευτούν με μεγαλύτερη σαφήνεια και συνέπεια. Από την άλλη πλευρά, η συνολική διερεύνηση αποτελώντας μια προώθηση στο γνωστικό αντικείμενο των αξιών είναι και ιδιαίτερα ανοικτή προς νέα αντικείμενα. Πιθανές συνέχειες για νέες διερευνήσεις μπορούν να είναι ζητήματα που ήδη τέθηκαν ή υπαινίχθηκαν από την ανάλυση. Οι αξιακές συντεταγμένες στο εσωτερικό χωρών ή/και κοινωνικών ομάδων με διακριτά χαρακτηριστικά είναι μία πιθανή προώθηση στο αντικείμενο, όπως θα μπορούσε να είναι και μια ανάλυση με βάση συγκεκριμένες ατομικές αξιακές συντεταγμένες που διαπερνούν διαφορετικές ομάδες ή/και διαφορετικές χώρες.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Beugelsdijk, S. & Welzel, C. (2018). 'Dimensions and Dynamics of National Culture: Synthesizing Hofstede with Inglehart', *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 49 (10): 1469-1505.

- Blau, P.M. (1963). *The dynamics of bureaucracy: Study of interpersonal relations in two government agencies* (rev. ed.). University of Chicago Press: Chicago.
- Capelos, T., Katsanidou, A., & Demertzis, N. (2017). ‘Back to Black: Values, Ideology and the Black Box of Political Radicalization’, *Science and Society: Journal of Political and Moral Theory*, 35 (1), pp. 35-68.
- Cochrane, C., Nevitte, N., & White, S. (2008). ‘Value Change in Europe and North America: Convergence or Something Else?’ in J. Kopstein & S. Steinmo (eds.), *Growing Apart? America and Europe in the Twenty-First Century*. New York: Cambridge University Press.
- EVS (2011). ‘European Values Study 1981-2008, Longitudinal Data File’. GESIS Data Archive, Cologne, Germany, ZA4804 Data File Version 2.0.0.
- EVS (2020). ‘European Values Study 2017: Integrated Dataset (EVS 2017)’. GESIS Data Archive, Cologne. ZA7500 Data file Version 3.0.0.
- Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano, J., Lagos, M., Norris, P., Ponarin E., & Puranen, B., et al. (eds.) (2020). ‘World Values Survey: Round Seven – Country-Pooled Datafile’. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WWSA Secretariat [Version: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>].
- Heckman, J. (2001). ‘Micro Data, Heterogeneity, and the Evaluation of Public Policy: Nobel Lecture’, *Journal of Political Economy*, 109 (4): 673-748.
- Inglehart, R., Haerpfer, C., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano, J., Lagos, M., Norris, P., Ponarin, E., & Puranen, B., et al. (eds.) (2020). ‘World Values Survey: All Rounds – Country-Pooled Datafile’. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WWSA Secretariat [Version: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWVL.jsp>].
- Inglehart, R. & Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*, New York: Cambridge University Press.
- Inglehart, R. & Welzel, C. (2010). Changing Mass Priorities: The Link Between Modernization and Democracy, *Perspectives on Politics*. 8: 551-567.

- Minkov, M. (2012). *Cross-cultural analysis: The science and art of comparing the world's modern societies and their cultures*. Thousand Oaks: SAGE Publication.
- Klingemann, H. D. (1999). 'Mapping political support in the 1990s: A global analysis', in P. Norris. (Ed). *Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Li, L.M.W. & Bond, M.H. (2010). 'Value change: Analyzing national change in citizen secularism across four time periods in the World Values Survey', *The Social Science Journal*, 47(2): 294-306.
- Welzel, C. (2013). *Freedom Rising: Human Empowerment and the Quest for Emancipation*, New York: Cambridge University Press.
- Schwartz, S.H. (2007). 'A theory of cultural value orientations: Explication and applications', in Y. Esmer & T. Pettersson (eds.). *Measuring and mapping cultures: 25 years of comparative value surveys*. Leiden: Brill.

ABSTRACT

Giorgos Papadoudis

A Methodological approach of alternative cultural maps based on values

The investigation focuses on the methodology of constructing alternative cultural maps based on individual's values in Greece, Europe and the world, but also vice versa. The global cultural map of Inglehart & Welzel as well as the new cultural map of the world of Welzel are used as methodological examples, which reflect value estimates in two dimensions for each society investigated by the World Values Survey (WVS) and the European Values Study (EVS). The analysis is carried out fundamentally with the methodology proposed by WVS; following it strictly but also to a certain extent experimentally. Values data are transformed into coordinates of two-dimensional maps (traditional versus rational values and survival versus self-expression values & sacred versus secular values and obedient versus emancipative values) in such a way as to ensure high comparability across space and time. A central issue for this investigation is the methods and techniques that maintain, reduce or enhance this comparability.